

ТАНИЛЦУУЛГА

Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний
тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах
тухай хуулийн төсөл

Монгол Улсын Их Хурал 2021 оны 12 дугаар сарын 24-ний өдрийн Чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгыг баталж, 2022 оны 07 дугаар сарын 01-ний өдрөөс хуулийг мөрдөж эхэлсэн.

Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны 106 дугаар тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар баталсан "Шинэ сэргэлтийн бодлого"-ыг хэрэгжүүлэх эхний үе шатны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 6.3.5-д "Хувийн хэвшлийн гадаадаас авах ажиллах хүчний тоонд хязгаарлалт тогтоохгүй байх, хууль тогтоомжийн дагуу ногдуулах ажлын байрны төлбөрийг 50 хувиар хөнгөлөх" гэж заасан.

"Шинэ сэргэлтийн бодлого"-д тусгагдсан зорилтыг хэрэгжүүлэхдээ Коронавируст халдвар /ковид-19/-ын цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай хуулийн үйлчлэх хугацаанд Засгийн газар холбогдох шийдвэрийг шуурхай гаргах, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах зорилгоор Монгол Улсын Засгийн газрын 2015 оны 41 дүгээр тогтоолоор баталсан "Ажлын байрны төлбөр авах, хөнгөлөлт үзүүлэх, чөлөөлөх журам"-д нэмэлт оруулж, уг журмын дагуу ашигт малтмал болон газрын тосны салбараас бусад салбарт үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгж, байгууллагын гадаад ажилтны ажлын байрны төлбөрийг 50 хувиар хөнгөлөлт үзүүлсэн.

УИХ-ын 2021 оны 106 дугаар тогтоол нь Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/ мөрдөгдөж эхлэхээс өмнө батлагдсан, мөн "Коронавируст халдвар /ковид-19/-ын цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай" хуулийн үйлчлэх хугацаа 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсонтой тус тус холбогдуулан тус зохицуулалтыг уг хуульд тусгах зайлшгүй нөхцөл, шаардлага үүссэнээр Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг 2023 оны 01 дүгээр сарын 20-ны өдөр УИХ-ын нэгдсэн чуулганаар хэлэлцэж баталсан.

Гадаад ажилтны ажлын байрны төлбөрийг зарим салбарт чөлөөлөхтэй холбоотой асуудлыг Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд Засгийн газрын 2023 оны 11 дүгээр сарын 08-ны өдрийн хуралдаанд танилцуулсан бөгөөд Засгийн газрын 2023 оны 45 дугаар тэмдэглэлээр Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулж, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлэхийг Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайдад даалгасан.

Монгол Улсын эдийн засаг тэлж, аж ахуйн нэгж, байгууллагуудын үйл ажиллагаа өргөжихийн хирээр, нөгөө талд хүн амын насны бүтэц өөрчлөгдөж, ажиллах хүчний хомсдол бий болж байгаатай холбогдуулан ажиллах хүчнийг гадаадаас авахад баримталж байгаа бодлогыг өөрчлөх, ажлын байрны төлбөрийн хэмжээг бууруулах, хөнгөлөлт, чөлөөлөлтийг үе шаттайгаар нэмэгдүүлэх шаардлага бий болж байна.

Тус яамны харьяа Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сургалт, үнэлгээ, судалгааны институтийн 2022 онд хийсэн “Хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлтийн барометрийн судалгаа”-ны үр дүнгээс үзэхэд 2022 онд аж ахуйн нэгж, байгууллагуудын 15.9 хувь нь шаардлагатай мэргэжилтэй ажилтан олдоогүйн улмаас төлөвлөсөн ажилтнаа авч чадаагүй буюу өөрөөр хэлбэл эдгээр ажил олгогчдын 42.7 мянган ажлын байранд ажиллах хүн олдоогүй байна. Энэ нь өмнөх оны мөн үеэс 15.7 хувиар өссөн үзүүлэлт болж байна.

Түүнчлэн Монгол Улсын Засгийн газраас хэрэгжүүлж байгаа Шинэ сэргэлтийн бодлого, улс орны хэмжээнд хэрэгжих томоохон төсөл, хөтөлбөрүүдийн хүрээнд 2025 он хүртэл нийт 285.0 мянган ажлын байр бий болох урьдчилсан тооцоолол гарснаас 140.0 гаруй мянга нь бүтээн байгуулалтын үед буюу ойрын хугацаанд бий болохоор байна.

Цаашид гадаадад ажиллаж, амьдарч, сурч байгаа монгол иргэдийг эх орондоо ажиллаж, амьдрах таатай нөхцөл боломжийг бүрдүүлж, ажиллах хүчний хомсдолыг монгол хүнээр бүрдүүлэх бодлого, үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх хэрэгтэй бөгөөд энэ хүрээнд тус яамнаас Гадаад харилцааны яамтай хамтран Монгол Улсын иргэний эх орондоо буцан ирж хөдөлмөр эрхлэхийг дэмжихэд чиглэсэн төсөл, хөтөлбөр баталж, хэрэгжүүлэхээр ажиллаж байна.

Монгол Улсын Хүн ам, орон сууцны 2020 оны тооллогоор гадаадад оршин суугаа иргэн 122301 байгааг Үндэсний статистикийн хороо албан ёсоор танилцуулсан боловч албан бус тоогоор одоогийн байдлаар 196.4 мянган иргэн хилийн чанадад амьдарч байгаа нь дотоодод ажиллах хүчний хомсдол бий болох нэгэн гол шалтгаан болж байна.

Гадаадад 6 ба түүнээс дээш сарын хугацаанд оршин суугаа Монгол Улсын хүн амыг оршин сууж байгаа улсаар хувьчилж авч үзвэл: БНСУ 32.7 хувь, АНУ 15.7 хувь, Япон Улс 7.2 хувь, Казахстан 5.9 хувь, Чех Улс 4.9 хувь, Австрали 4.5 хувь, БНХАУ 4.2 хувь тус тус байна. Мөн гадаадын зарим улс орнууд Монгол Улсаас авах ажиллах хүчний квот, хувь хэмжээг нэмэгдүүлж байгаа нь иргэд гадаад улсад хөдөлмөр эрхлэх сонирхолыг нэмэгдүүлж байна. Тухайлбал, БНСУ манай улсаас 2022 онд 855 ажилтан авахаар квот тогтоож байсан бол 2023 онд 2804 хүн болгож өсгөсөн. Чех Улс 2022 онд 1000 хүний квот тогтоож байсан бол 2023 онд 3000 хүн болгож өсгөсөн байна.

Дээрх нөхцөл байдалтай холбогдуулж, ойрын хугацаанд ажиллах хүчний хомсдолыг нөхөх зорилгоор Монгол Улсын Засгийн газар, тус яамнаас хууль тогтоомжийн хүрээнд гадаад ажилтны ажлын байрны төлбөрийн хэмжээг хөнгөлөх, чөлөөлөх үйл ажиллагааг хууль тогтоомжийн хүрээнд хэрэгжүүлж байна.

Тухайлбал, 2022 онд нийт 10850 гадаад ажилтанд зөвшөөрөл өгч Монгол Улсад хөдөлмөр эрхлүүлснээс Засгийн газрын 2021 оны 392, 2022 оны 292 дугаар тогтоолуудаар нийт 22 аж ахуйн нэгж, байгууллагын 1839 гадаад ажилтныг ажлын байрны төлбөрөөс 100 хувь чөлөөлсөн. Мөн хуульд заасны дагуу уг хуулийн 21.2.1, 21.2.3, 21.3.1, 22.5-д заасан гадаад ажилтан болон боловсрол, шинжлэх ухаан, эрүүл мэнд, соёл, спортын байгууллагад гэрээгээр ажиллах эмч, эрдэм шинжилгээний ажилтан, мэргэжлийн багш, дасгалжуулагчийг төлбөрөөс чөлөөлөх хүрээнд нийт 287 аж ахуйн нэгж, байгууллагын 1479 гадаад ажилтныг ажлын байрны төлбөрөөс чөлөөлсөн.

Түүнчлэн ашигт малтмал, газрын тосны салбараас бусад салбарт үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгж, байгууллагуудын гадаад ажилтны ажлын байрны төлбөрийг 50 хувь хөнгөлөх арга хэмжээний хүрээнд 2022 онд нийт 182 аж ахуйн нэгж, байгууллагын 2974 хүний төлбөрийг хөнгөлсөн.

Эдгээр хөнгөлөлт, чөлөөлөлтийн үйл ажиллагааны дагуу аж ахуйн нэгж, байгууллагууд 2022 онд нийт 30.2 тэрбум төгрөгийг төлөхгүйгээр эдийн засгийн дэмжлэг авсан болно.

Энэ оны 10 дугаар сарын байдлаар Монгол Улсад нийт 102 орны 11706 гадаад иргэн идэвхтэй хөдөлмөр эрхэлж байна. Эдгээрээс хамгийн олон хүн ажиллаж байгаа улсыг хувиар эрэмбэлвэл: БНХАУ 63 хувь буюу 7378 хүн, Энэтхэг 8 хувь буюу 938 хүн, БНСВУ 6 хувь буюу 695 хүн, ОХУ 3 хувь буюу 375 хүн, Филиппин 2 хувь буюу 287 хүн, АНУ 2 хувь буюу 248 хүн, БНСУ 2 хувь буюу 270 хүн, БНТУ 2 хувь буюу 269 хүн, Австрали 2 хувь буюу 182 хүн зэрэг тус тус байна.

Дээрх гадаад иргэдээс одоогийн байдлаар нийт 232 аж ахуйн нэгж, байгууллагын 5222 гадаад ажилтныг ажлын байрны төлбөрөөс чөлөөлж, 319 байгууллагын 4557 хүнийг ажлын байрны төлбөрөөс 50 хувь хөнгөлөөд байна. Эдгээрт нийт 28.3 тэрбум төгрөгийн хөнгөлөлт үзүүлж, аж ахуйн нэгж, байгууллагуудад дэмжлэг үзүүлсэн.

Цаашид Монгол Улсын Засгийн газраас хэрэгжүүлж байгаа “Шинэ сэргэлтийн бодлого”, “Монголд зочлох жил” болон бусад бодлого, зорилтын хүрээнд бүтээн байгуулалт, аялал жуулчлалын салбарт үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгж, байгууллагууд болон бусад аж ахуйн нэгжийг дэмжих шаарлагатай байна.

Дээрх зорилт, арга хэмжээ, нөхцөл байдлыг үндэслэн Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хуульд дараах агуулгатай нэмэлт, өөрчлөлтийг тусгахаар хуулийн төслийг боловсруулсан болно: Үүнд:

1. Ашигт малтмал, газрын тосны салбараас бусад салбарт ажиллах гадаад ажилтныг ажлын байрны төлбөрөөс хөнгөлөх, чөлөөлөх асуудлыг эдийн засаг, бүтээн байгуулалтын бодлого, чиглэлийг харгалзан Засгийн газар тогтоох;

2. Гадаад ажилтны ажлын байрны төлбөрийн хэмжээг Засгийн газар тогтоох;

3. Гадаад ажилтны тоо, хувь хэмжээг тогтоох асуудал нь цаг хугацааны хувьд төсөв батлагдсаны дараа буюу ирэх оны төсвийн хөрөнгө оруулалт тодорхой болсоны дараа шийвэрлэх нь илүү зохимжтой байгаа тул уг тоо, хувь хэмжээг жил бүрийн 12

дугаар сарын 01-ний өдрийн дотор батлах хууль зүйн үндэслэлийг бүрдүүлэхээр тус тус тусгасан.

Хуулийн төсөл батлагдсанаар гадаад ажилтан авч ажиллуулах ашигт малтмал, газрын тосны салбараас бусад салбарт үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгж байгууллага, хөрөнгө оруулагчид төрд төлөх ажлын байрны төлбөрөөс хөнгөлүүлж, чөлөөлөгдөж, бизнес эрхлэлт, эдийн засгийн үр ашгийг нэмэгдүүлэх, стратегийн ач холбогдол бүхий дэд бүтэц, үйлдвэрлэлийн бүтээн байгуулалтыг эрчимжүүлж, хөгжлийн төслийг хэрэгжүүлэхэд чухал ач холбогдолтой бөгөөд 2024 оны улсын төсөвт нэмэлт ачаалал үүсэхгүй болно.

Харин Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангийн орлогын эх үүсвэрийн 40 орчим хувийг бүрдүүлж буй гадаад ажилтны ажлын байрны төлбөрийн орлого төлбөрөөс хөнгөлж, чөлөөлж буй салбараас хамааран тодорхой хэмжээгээр буурах хэдий ч ашигт малтмал, газрын тосны салбараас орж ирэх орлого нь нийт орлогын 50 хүртэлх хувийг бүрдүүлж байгаа учир бусад шаардагдах хөрөнгийг улсын төсөв болон холбогдох эх үүсвэрүүдээс бүрдүүлэх боломжтой юм.

--- оОо ---